

**UCHWAŁA NR XXIX/257/2021
RADY POWIATU W LUBACZOWIE**

z dnia 28 stycznia 2021 r.

**w sprawie uchwalenia Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony
Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025**

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3 i pkt 4, art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 920) oraz art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 218 z późn. zm.), Rada Powiatu w Lubaczowie uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się do realizacji Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025, który stanowi załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2.

Wykonanie Uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Lubaczowie.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
RADY

mgr Marta Tabaczek

**Powiatowy Program
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
na lata 2021-2025**

Lubaczów 2021

Spis treści

I. UWARUNKOWANIE PRAWNE POWIATOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2021-2025	5
II. ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE	6
1. Definicja przemocy w rodzinie oraz specyfika zjawiska przemocy w rodzinie	6
2. Przemoc wobec kobiety	7
3. Przemoc wobec mężczyzny	8
4. Przemoc wobec dziecka	8
5. Przemoc wobec osób starszych i/lub niepełnosprawnych	9
6. Konsekwencja doznawania przemocy	9
7. Rodzaje udzielanej pomocy osobom dotkniętym przemocą	10
8. Zespoły interdyscyplinarne	10
9. Procedura „Niebieskiej Karty”	11
10. Działania realizowane wobec sprawcy przemocy	12
11. Zjawisko przemocy w rodzinie w dokumentach prawnych	14
III. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE W POWIECIE LUBACZOWSKIM	16
IV. ZADANIA POWIATU W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	27
1. Rodzaje zadań powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	27
2. Kierunki działania w obszarze przemocy w rodzinie	28
3. Zasoby instytucjonalne powiatu	28
V. ZAŁOŻENIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE	32
1. Cel główny i cele szczegółowe Programu.	32
2. Zadania Programu	38
3. Realizatorzy Programu	38
4. Zakładane rezultaty Programu.	39
5. Adresaci Programu.	39
6. Finansowanie Programu	39
7. Monitoring i ewaluacja Programu.	40
Zakończenie	41
Spis tabel:	42
Spis wykresów:	42

Wstęp

Przemoc w rodzinie jest jednym z najważniejszych problemów społecznych współczesnego świata, wpływającym destrukcyjnie nie tylko na ofiarę przemocy, ale i na jego całą rodzinę. Przemoc w rodzinie jest jednym z podstawowych zagrożeń zarówno dla rodzin rozumianych jako instytucja, podlegająca ochronie i opiece państwa, jak i dla ich poszczególnych członków. Przemoc występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia, statusu społecznego czy sytuacji materialnej. Większość ofiar przemocy stanowią kobiety, w dalszej kolejności kategorie osób, których płeć nie jest uwzględniana min.: małoletni, osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Zdarza się że ofiarami przemocy są także mężczyźni. Szczególna ochrona i wsparcie powinna być dedykowana dzieciom, zarówno doznającym przemocy w rodzinie, jak i będącym świadkami przemocy.

Przeciwdziałanie temu zjawisku powinno stanowić priorytet każdego państwa, którego zadaniem jest ochrona rodziny przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz i wewnątrz, w tym zwłaszcza przed przemocą ze strony najbliższych.

Podstawowym dokumentem gwarantującym każdemu człowiekowi nietykalność osobistą i cielesną jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. *„nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych”*. Kolejny – *„każdy ma prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”* (art. 47). Konstytucja gwarantuje każdemu człowiekowi prawa do szczególnej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją, gwarantuje mu prawo do opieki i pomocy władz publicznych w przypadku gdy jest pozbawione opieki rodzicielskiej *„Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych. W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka. Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka”* (art. 72). Ponadto art. 33 Konstytucji wskazuje, że kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.¹

Szczególnym dokumentem prawnym, który określa zadania powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r., poz. 218).

Opracowanie Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025 stanowi realizację zapisów ww. ustawy. Program został opracowany w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne i jest spójny z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Wojewódzkim

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.

Programem Przeciwdziałania Przemocy oraz Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lubaczowskim.

Celem głównym Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025 jest **„Zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie częstotliwości występowania zjawiska przemocy w powiecie lubaczowskim”**.

Program w swoich zamierzeniach zakłada realizację celów szczegółowych i zadań odnoszących się do przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochronę jej ofiar przez instytucje i organizacje działające w tym zakresie na terenie powiatu lubaczowskiego.

Zaplanowane w Programie działania są kontynuacją podjętych działań Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020.

Program składa się:

- 1) z części przedstawiającej uwarunkowania prawne Programu;
- 2) z części opisowej, w której zawarto podstawowe informacje na temat zjawiska przemocy i metod przeciwdziałania temu zjawisku;
- 3) diagnozy zjawiska przemocy w powiecie lubaczowskim;
- 4) z części opisowej zadań powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 5) opisu realizacji i założeń Programu.

I. UWARUNKOWANIE PRAWNE POWIATOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2021-2025

Działania ujęte w Powiatowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Lubaczowskim na lata 2021-2025 realizowane będą w oparciu o obowiązujące akty prawne, a w szczególności:

- 1) Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
- 2) ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 218);
- 3) ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359);
- 4) ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 30 z późn. zm.);
- 5) ustawę z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny wykonawczy (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 53);
- 6) ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.);
- 7) ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2277 z późn. zm.);
- 8) ustawę z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (t. j. Dz. U. z 2020r., poz. 360);
- 9) ustawę z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2020r., poz. 1057, z późn. zm.);
- 10) ustawę z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 920);
- 11) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 12) Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 13) Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lubaczowskim.

II. ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE

1. Definicja przemocy w rodzinie oraz specyfika zjawiska przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie – to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.²

Rodzaje przemocy:

- 1) fizyczna - naruszanie nietykalności fizycznej;
- 2) psychiczna - naruszenie godności osobistej;
- 3) seksualna - naruszenie intymności;
- 4) ekonomiczna - naruszenie własności;
- 5) zaniedbanie - naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich.³

Typy przemocy w rodzinie:

- 1) przemoc wobec małżonka;
- 2) przemoc wobec dziecka;
- 3) przemoc wobec rodzeństwa;
- 4) przemoc wobec rodziców;
- 5) zaniedbywanie i przemoc wobec osób w podeszłym wieku.⁴

Cechy przemocy:

- 1) jest to proces, nie pojawia się znienacka, jest cykliczna;
- 2) ma tendencję do powtarzania się, eskaluje, nie zatrzymana przybiera na sile;
- 3) toczy się w wymiarze dominacja – uległość;
- 4) nie jest zjawiskiem niezależnym od udziału człowieka;
- 5) przejawia się w różnych formach.

Cykle przemocy:

Przemoc ma charakter cykliczny. Akt przemocy wobec osoby bliskiej bardzo rzadko jest incydem jednorazowym. Agresywne zachowania nasilą się wraz z upływem czasu, zarówno pod względem intensywności, jak i częstotliwości. Osoba doznająca przemocy bez pomocy z zewnątrz bardzo rzadko jest w stanie sama ją przerwać. Spowodowane jest to brakiem wiary w możliwość samoistnej zmiany zachowania sprawcy przemocy. Cykle przemocy zwykle przebiegają w trzech następujących po sobie fazach:

²Art. 2 ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2020 r., poz. 218).

³Rodzaje przemocy: www.niebieskalinia.pl.

⁴Anna Bakula „Przemoc w rodzinie”: brokedu.pl.

- 1) w fazie „*narastającego napięcia*” następuje wzrost napięcia i natężenie sytuacji konfliktowym;
- 2) w „*fazie ostrej przemocy*” (wybuch gniewu i wyładowania agresji) osoba poszkodowana skłonna jest do szukania pomocy, jednakże bez należytego wsparcia wycofuje się ze swoich działań w następującej później;
- 3) „*fazie miodowego miesiąca i skruchy*” i ze strony sprawcy, okazywanego przez niego żalu. Brak specjalistycznej pomocy powoduje nawrót przemocy spowodowanej ponownym wzrostem napięcia u sprawcy.

Cykle takie mogą trwać przez wiele lat, przy czym zwykle skracają się fazy „miodowego miesiąca”, wydłużają i bardziej dramatycznie przebiegają „fazy napięcia i gwałtownej przemocy”. To co kiedyś było w fazie „miodowego miesiąca” - przyjemności, przekształca się w unikanie przykrości, bólu i cierpienia. Po pewnym czasie „faza miodowego miesiąca” zanika całkowicie i pozostają tylko dwie fazy.⁵

Przemoc ukierunkowana jest głównie w stosunku do osób słabszych fizycznie, psychicznie o niskim poczuciu własnej wartości i uzależnionych od sprawcy. Ofiarami przemocy najczęściej zostają dzieci i kobiety. Jednakże coraz częściej zdarza się, że ofiarami przemocy stają się również mężczyźni. Szczególnie narażone na ataki przemocy są również osoby niepełnosprawne i ludzie w podeszłym wieku. Bardzo często przemoc związana jest ze spożywaniem przez sprawcę alkoholu lub innych substancji odurzających.

2. Przemoc wobec kobiety

Najliczniejszą grupę ofiar przemocy stanowią kobiety. Kobieta żyjąca ze sprawcą najczęściej jest zależna od niego pod względem ekonomicznym. Często tłumaczy zachowanie partnera jego nastrojem, przykrościami, których doznał na przykład w pracy lub przeżyciami z jego dzieciństwa. Przestraszona, z poczuciem własnej niemocy i bezwartościowości z głębokim przeświadczeniem, że zasługuje na to, co ją spotyka, uważa, że nie ma wyjścia z sytuacji. Jednakże z drugiej strony nie może znieść dłużej agresji partnera, szybko tłumaczy sobie, że to ostatnie pobicie. Wstydzi się mówić o swoim związku i sposobie traktowania jej przez partnera. Krańcowo zależna emocjonalnie od partnera nie wyobraża sobie życia poza związkiem, ale też nie wyobraża sobie dalszego życia z nim. Kobieta będąca ofiarą przemocy może być również niezdolna do samoobrony w sytuacji, gdy jest chora, ciężarna, niepełnosprawna fizycznie, upośledzona umysłowo czy chora psychicznie. Możemy wyróżnić następujące formy przemocy wobec kobiet:

- 1) przemoc fizyczna;
- 2) przemoc psychiczna/emocjonalna;
- 3) przemoc seksualna;
- 4) przemoc materialna/ekonomiczna.

⁵ Fazy przemocy w rodzinie: www.niebieskalinia.pl.

3. Przemoc wobec mężczyzny

Zarówno kobiety, jak i mężczyźni mają zbliżoną skłonność do stosowania przemocy, jednak mężczyźni w porównaniu do kobiet rzadziej przyznają się do faktu bycia ofiarą przemocy. W społeczeństwie wciąż panuje stereotyp silnego, twardego mężczyzny i słabszej, kruchej kobiety. Staje się to powodem zatajania przez mężczyzn faktów doznawania przemocy ze strony partnerek. Przemoc wobec mężczyzny częściej wiąże się z przemocą emocjonalną i psychicznym znęcaniem, rzadziej ma charakter fizyczny. Mężczyzna bywa poniżany, wyzywany, ośmieszany, kontrolowany, krytykowany, szantażowany i narażony na groźby ze strony kobiety. Pozostający w związkach małżeńskich mężczyźni –mający dzieci, są często straszeni przez kobiety ograniczeniem lub całkowitą utratą kontaktu z dziećmi. Zdarza się, że kobiety nastawiają negatywnie dzieci wobec ojców, co wzbudza w nich lęki niszczące ich relacje z dziećmi. Krzywdzeni mężczyźni, rzadziej dochodzą swoich praw i szukają pomocy. Wstydzą się faktu pobicia przez partnerkę, ukrywają widoczne ślady i zaprzeczają, że przemoc może ich dotyczyć. Wynika to z braku świadomości społecznej powagi problemu przemocy w stosunku do mężczyzn. Co więcej, zdarza się, iż przemoc wobec mężczyzn jest nadal w wielu środowiskach tematem tabu. Mężczyzna będący ofiarą znęcania się psychicznego lub przemocy fizycznej ze strony partnerki, wzbudza zdziwienie i niedowierzanie otoczenia. Zamyka mu to drogę do uzyskania pomocy. W takim razie, przeciwdziałając przemocy w rodzinie, która dotyka także mężczyzn, należy zwiększać świadomość społeczną oraz być gotowym na udzielenie pomocy także mężczyźnie w razie potrzeby. Należy również kłaść nacisk na zwiększenie troski o dobro mężczyzny sprzeciwiając się stereotypowemu postrzeganiu zarówno roli kobiety i mężczyzny we współczesnym świecie.

4. Przemoc wobec dziecka

Coraz częściej można zauważyć, że w rodzinach, gdzie występuje przemoc wobec matki, ma miejsce także przemoc wobec dziecka. Przemoc wobec dzieci ma konsekwencje nie tylko bezpośrednie i fizyczne, lecz także długofalowe i dotyczące wielu obszarów życia dziecka.⁶

Doświadczenie przemocy w domu stanowi często przyczynę powielania agresywnych zachowań w relacjach z innymi. Przemoc wobec dziecka ze strony najbliższych pomijając obrażenia cielesne powoduje zaburzenie poczucia bezpieczeństwa i zaufania. Niezaspokojenie tych podstawowych potrzeb nie pozostaje bez znaczenia dla dalszego rozwoju młodego człowieka, może być jednocześnie przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych. Istnieje również duże ryzyko powielania przez najmłodszych zachowań przemocowych w dorosłym życiu, zaś brak właściwej reakcji na przemoc potęguje ją i utrwała.

Nie bez znaczenia dla rozwoju postaw agresywnych, oprócz środowiska rodzinnego czy szkolnego ważną rolę odgrywa grupa rówieśnicza. Grupy rówieśnicze uczą szeroko rozumianego współdziałania, dają poczucie bezpieczeństwa i przynależności. Stwarzają

⁶ Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka: www.yadda.icm.edu.pl.

możliwość wymiany poglądów, ale równocześnie mogą zachęcać i dopingować do podejmowania zachowań ryzykownych, w tym agresywno - przemocowych.

5. Przemoc wobec osób starszych i/lub niepełnosprawnych

Przemoc wobec osób starszych jest definiowana przez World Health Organization (2009) jako „jednorazowy lub powtarzający się akt, stający się przyczyną zranienia lub niesie ze sobą ryzyko zranienia (bez względu czy jest to działanie intencjonalne czy też nie) osoby starszej, pozostającej w opiece opiekuna lub ze strony innych osób, pozostających w relacjach, które powinny zapewniać zaufanie, a w rzeczywistości są źródłem zranienia lub stresu dla osoby starszej”.⁷Przemoc w rodzinie wobec osób starszych występuje pod wieloma postaciami jak:

- 1) **krzywdzenie fizyczne** – występujące pod postacią: bicia, kopania, zadawania bólu, krepowania, wiązania itp.;
- 2) **krzywdzenie psychiczne/emocjonalne** – stosowanie gróźb słownych, infantylizacja (używanie „dziecięcej” mowy), poniżanie i inne działania mające na celu dehumanizację osoby, po to by wzbudzić w niej lęk przed próbą sprzeciwu i rozniewaniem sprawcy przemocy;
- 3) **przemoc finansowa/ekonomiczna** – pozbawianie środków do życia, wymuszanie pieniędzy;
- 4) **zaniedbanie** – najczęściej występująca forma przemocy, opiera się na zaniechaniu i poważnych uchybieniach ze strony opiekunów osoby starszej widocznych w odmowie zaspakajania potrzeb fizjologicznych, w tym brak pożywienia, wody, zapewnienia opieki higieny osobistej; psychicznych, tj. brak zapewnienia bezpieczeństwa, nie okazywanie szacunku, miłości –brak odpowiedniej opieki zdrowotnej, dostarczania leków;
- 5) **przemoc seksualna** – kontakty seksualne z osobami w podeszłym wieku, pojawiający się u seniorów lęk przed rozbieraniem, uszkodzenie narządów płciowych, choroby weneryczne, infekcje intymne.

6. Konsekwencja doznawania przemocy

Przemoc w rodzinie jest doświadczeniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody dla zdrowia psychicznego jak i fizycznego ofiary przemocy. Zachowania takie wynikają z „wyuczonej bezradności (PTSD)” rozwijającej się na bazie życiowych doświadczeń sięgających nawet dzieciństwa czy też z „zespołu stresu pourazowego”, którego stopień nasilenia objawów tj. izolacji, depresji, poczucia wyobcowania, niepokoju, nagłego wybuchu złości, gniewu jest uzależniony od nasilenia przemocy i występuje tym intensywniej im większe było zagrożenie życia i straty ofiary. U osób doznających przemocy w rodzinie można również zauważyć efekt „Syndromu Sztokholmskiego”, jako szczególny rodzaj przywiązania powstającego w sytuacji, kiedy sprawca ma całkowitą władzę nad życiem ofiary.

⁷Jaszczak –Kuźmińska D., Michalska D. Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu. Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA. Warszawa 2010.

Konsekwencje doznawania przemocy można podzielić na:

- 1) **konsekwencje fizyczne**, to zarówno te, które są efektem pobicia (złamania kończyn, siniaki, krwiaki), jak i różnego rodzaju dolegliwości zdrowotne (ból głowy, mięśni lub żołądka, nadciśnienie tętnicze, dolegliwości kardiologiczne, gastrologiczne, psychiatryczne lub neurologiczne itp.);
- 2) **konsekwencje emocjonalne**, do których zaliczyć można: obniżenie poczucia własnej wartości, silne poczucie winy, obniżony nastrój, poczucie osamotnienia, drażliwość, brak szacunku dla samej siebie, dolegliwości psychosomatyczne, zaburzenia snu, kłopoty z koncentracją, sięganie po alkohol i inne substancje psychoaktywne w celu poradzenia sobie z problemem przemocy itp.
- 3) **konsekwencje społeczne**, wycofanie się z kontaktów z innymi ludźmi, izolowanie się, trudności w funkcjonowaniu w pracy itp.⁸

7. Rodzaje udzielanej pomocy osobom dotkniętym przemocą.

Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- 2) interwencji kryzysowej i wsparcia;
- 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
- 4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- 5) badania lekarskiego, w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie; zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.⁹

8. Zespoły interdyscyplinarne

Ważną rolę na terenie powiatu w przeciwdziałaniu przemocy odgrywają zespoły interdyscyplinarne.

Zespół interdyscyplinarny jest to grupa ludzi, specjalistów z różnych dziedzin, zajmująca się rozwiązaniem konkretnego problemu przy wykorzystaniu zasobów będących w dyspozycji każdego z członków takiego zespołu. Zespoły te funkcjonują w ramach

⁸Przeciwdziałanie przemocy: www.parpa.pl.

⁹Art. 3 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 218).

działalności miejskich lub gminnych ośrodków pomocy społecznej. Zespoły interdyscyplinarne powoływane są do realizacji zadań ustawowych i ich celem jest przede wszystkim diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, w dalszej kolejności działania zapobiegawcze, prewencyjne w środowiskach zagrożonych dewiacjami i patologią, a także podejmowanie interwencji w stosunku do osób dotkniętych przemocą. Jego funkcjonowanie określone jest w drodze porozumień zawartych między gminą a podmiotami niosącymi pomoc osobom doznającym przemocy w rodzinie.

Skład zespołu to przedstawiciele:

- 1) jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- 2) komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 3) policji;
- 4) oświaty;
- 5) ochrony zdrowia;
- 6) organizacji pozarządowych;
- 7) kuratorów sądowych;
- 8) czasami również: prokuratorów i przedstawicieli podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zadania zespołu interdyscyplinarnego:

- 1) integrowanie i koordynowanie działań w/w podmiotów;
- 2) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- 3) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- 4) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- 5) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
- 6) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

9. Procedura „Niebieskiej Karty”

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 9d przewiduje możliwość podejmowania interwencji w środowisku wobec rodziny, w której ma miejsce przemoc. Interwencja ta odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura ta jest wdrażana przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji oraz oświaty i ochrony zdrowia w sytuacji, gdy nabiorą oni, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny bądź w rezultacie zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie. Procedurę „Niebieskiej Karty” oraz wzory formularzy tejże procedury określa rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie

procedury „Niebieskiej Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”.¹⁰ Wszczęcie procedury zaczyna się z momentem wypełnienia formularza „Niebieska Karta” w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, a zakończenie tej procedury następuje w przypadku: ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy albo rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań. O zakończeniu procedury zawiadamia się podmioty, które uczestniczą w procedurze po jej zakończeniu.¹¹

10. Działania realizowane wobec sprawcy przemocy

W systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie niezwykle ważne jest – obok działań edukacji społecznej nt. zjawiska przemocy i informacji o miejscach udzielania pomocy oraz ochrony i wsparcia osobom doświadczającym przemocy domowej – prowadzenie oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc. Jednym ze skuteczniejszych sposobów wpływających na zmianę sprawców przemocy jest ich udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Ich opracowanie i realizacja to zadanie powiatu z zakresu administracji rządowej określone w art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie prowadzone są w celu:

- 1) powstrzymania osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- 2) rozwijania umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- 3) kształtowania umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
- 4) uznania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
- 5) zdobycia i poszerzenia wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
- 6) zdobycia umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy;
- 7) uzyskania informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

¹⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

¹¹ Paragraf 2 rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie są kierowane w szczególności do:

- 1) osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- 2) osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii;
- 3) osób, które w wyniku innych okoliczności zgłaszają się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia.

Oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie nie prowadzi się w miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie.

Przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, a wyniki tych działań są wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływania. Naczelnym celem programu jest redukcja zachowań agresywnych u uczestników, kształtowanie postawy partnerstwa i szacunku wobec kobiet oraz odpowiedzialności za popełnione czyny przemocowe. Działania ukierunkowane są na dążenie do rzeczywistego zatrzymania przemocy i budowania konstruktywnych sposobów komunikowania się, współpracy i współdziałania z innymi ludźmi z wykorzystaniem psychoedukacji oraz korekty wyuczonego modelu zachowań. Program ma charakter psychoedukacyjny. Części edukacyjna koncentruje się na przekazaniu szeroko pojętej wiedzy na temat zjawiska przemocy. Część korekcyjna ukierunkowana jest na zdobycie umiejętności niestosowania przemocy, treningu umiejętności społecznych i asertywności oraz naukę korzystania ze wsparcia społecznego.¹²

¹²Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

11. Zjawisko przemocy w rodzinie w dokumentach prawnych

Problem przemocy w rodzinie został przedstawiony w wielu dokumentach międzynarodowych i krajowych, które w szczególności zmierzają do przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i dzieci oraz przemocy w rodzinie, w tym m.in.:

Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ):

- 1) Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z dnia 18 grudnia 1979 r.;
- 2) Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.;
- 3) Deklaracja o Eliminacji Przemocy wobec Kobiet z dnia 20 grudnia 1993 r.;
- 4) Rezolucja 48/104 Zgromadzenia Ogólnego ONZ;
- 5) Rezolucja A/54/4 Zgromadzenia Ogólnego ONZ – Protokół Fakultatywny do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z dnia 6 października 1999 r.

Rady Europy:

- 1) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)4 w sprawie przemocy domowej z 26 marca 1985 r.;
- 2) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z 15 stycznia 1990 r.;
- 3) Rekomendacja Rady Europy 1450 (2000) dotycząca przemocy wobec kobiet w Europie;
- 4) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2002)5 w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z 30 kwietnia 2002 r.;
- 5) Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z 11 maja 2011 r.

Unii Europejskiej:

- 1) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz. Urz. UE L 101 z 15.04.2011, s. 1);
- 2) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony (w sprawach karnych) (Dz. Urz. UE L 338 z 21.12.2011, s. 2);
- 3) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz. Urz. UE L 335 z 17.12.2011, s. 1);
- 4) Dyrektywa 2012/29/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar

przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, s. 57).

Dokumentach krajowych:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.;
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 218);
- 3) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na 2021 rok z dnia 30 listopada 2020r. (t. j. Dz. U. z 2020r., poz. 218); .
- 4) ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359);
- 5) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 30 z późn. zm.);
- 6) ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny wykonawczy (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 53);
- 7) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz.1876 z późn. zm.);
- 8) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2277);
- 9) ustawa z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (t. j. Dz. U. z 2020r., poz. 360);
- 10)ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2020r., poz. 1057, późn. zm.);

Dokumentach na szczeblu województwa:

Wojewódzki Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Dokumentach na szczeblu powiatu:

- 1) Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie;
- 2) Powiatowy Program Służący Działaniom Profilaktycznym w Zakresie Promowania i Wdrożenia Prawidłowych Metod Wychowawczych w Stosunku do Dzieci w Rodzinach Zagrożonych Przemocą w Rodzinie;
- 3) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lubaczowskim.

III. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE W POWIECIE LUBACZOWSKIM

Powiat Lubaczowski zajmuje przygraniczne, północno-wschodnie tereny województwa podkarpackiego. Od wschodu graniczy z Ukrainą od północy zaś województwem lubelskim (powiaty: Tomaszów Lubelski i Biłgoraj), od południa i zachodu z powiatami jarosławskim i przeworskim. Strukturę administracyjną powiatu tworzy 8 gmin: miasto: Lubaczów, gmina: Lubaczów, gmina miejsko-wiejska: Cieszanów, Oleszyce, Narol, gmina wiejska: Horyniec Zdrój, Stary Dzików i Wielkie Oczy.

Na terenie powiatu lubaczowskiego niepokojącym zjawiskiem jest występująca przemoc w rodzinie. Skale tego problemu na terenie powiatu obrazują dane z ośrodków pomocy społecznej (OPS), policji i Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie (OIK) oraz badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców powiatu w listopadzie 2020 r.

Rodzaje działań podjęte przez OPS związane z przemocą domową:

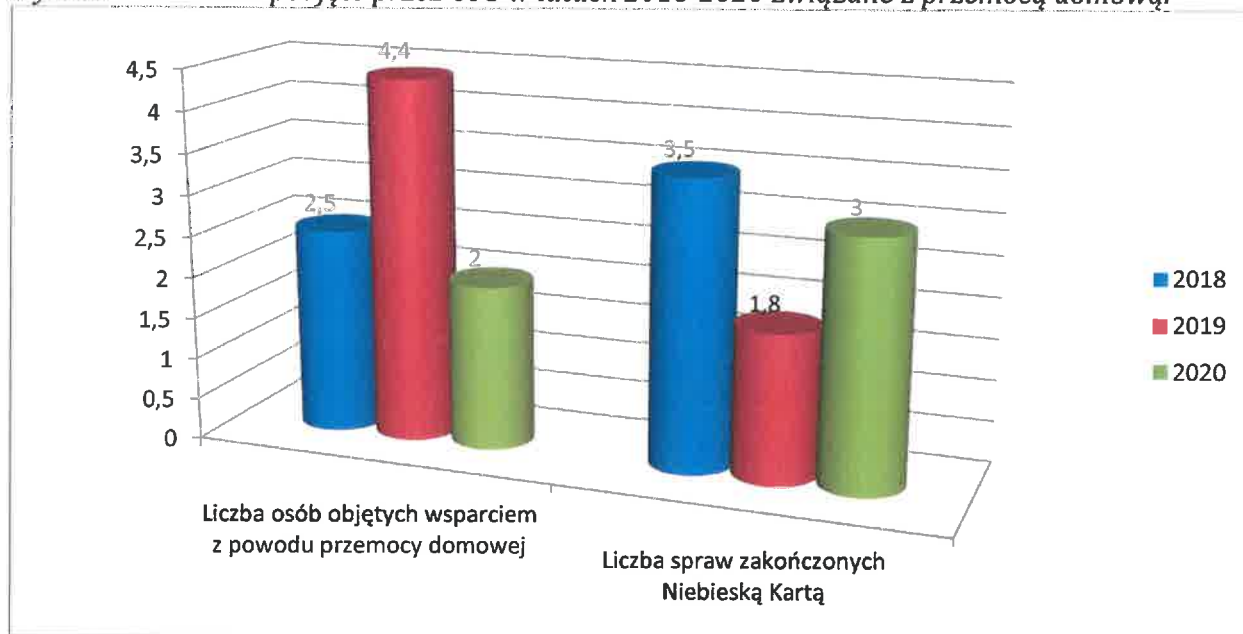
Tabela 1. Działania podjęte przez OPS w latach 2018-2020 związane z przemocą domową.

Lp.	Nazwa instytucji	Liczba osób objętych wsparciem w związku z przemocą domową			Liczba spraw związanych z przemocą domową zakończonych procedurą „Niebieskiej Karty”		
		Rok			Rok		
		2018	2019	2020	2018	2019	2020
1.	MOPS w Lubaczowie	16	12	13	12	12	11
2.	GOPS w Lubaczowie	25	28	21	12	15	18
3.	MGOPS w Narolu	14	18	6	7	11	5
4.	MGOPS w Cieszanowie	38	10	12	12	5	7
5.	MGOPS w Oleszycach	29	23	7	5	4	1
6.	GOPS w Starym Dzikowie	25	24	16	0	2	0

7.	GOPS w Horyńcu -Zdroju	5	9	6	5	9	3
8.	GOPS w Wielkich Oczach	35	18	15	6	8	12
Razem		187	142	96	59	66	57

Źródło. Zestawienie na podstawie danych z MOPS w Lubaczowie, GOPS w Lubaczowie, MGOPS w Narolu, MGOPS w Cieszanowie, MGOPS w Oleszycach, GOPS w Starym Dzikowie, GOPS w Horyńcu-Zdroju, GOPS w Wielkich Oczach.

Wykres 1. Działania podjęte przez OPS w latach 2018-2020 związane z przemocą domową.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS z terenu powiatu lubaczowskiego,

Z uzyskanych danych od OPS wynika, że w latach 2018-2020 Ośrodki objęły wsparciem 425 osób dotkniętych przemocą domową. Najwięcej, 187 osób objęto wsparciem w 2018 r., najmniej 96 osób w 2020r. Liczba spraw zakończonych procedurą „Niebieskiej Karty” wynosiła 187. Najwięcej spraw zakończonych procedurą „Niebieskiej Karty” odnotowano w 2019 r. w Gminie Lubaczów (18 spraw), najmniej w 2018 r. i 2020 r. w Gminie Stary Dzików, w której nie wszczęto procedury „Niebieskiej Karty” ani razu.

Działania podjęte przez policję z powodu przemocy domowej:

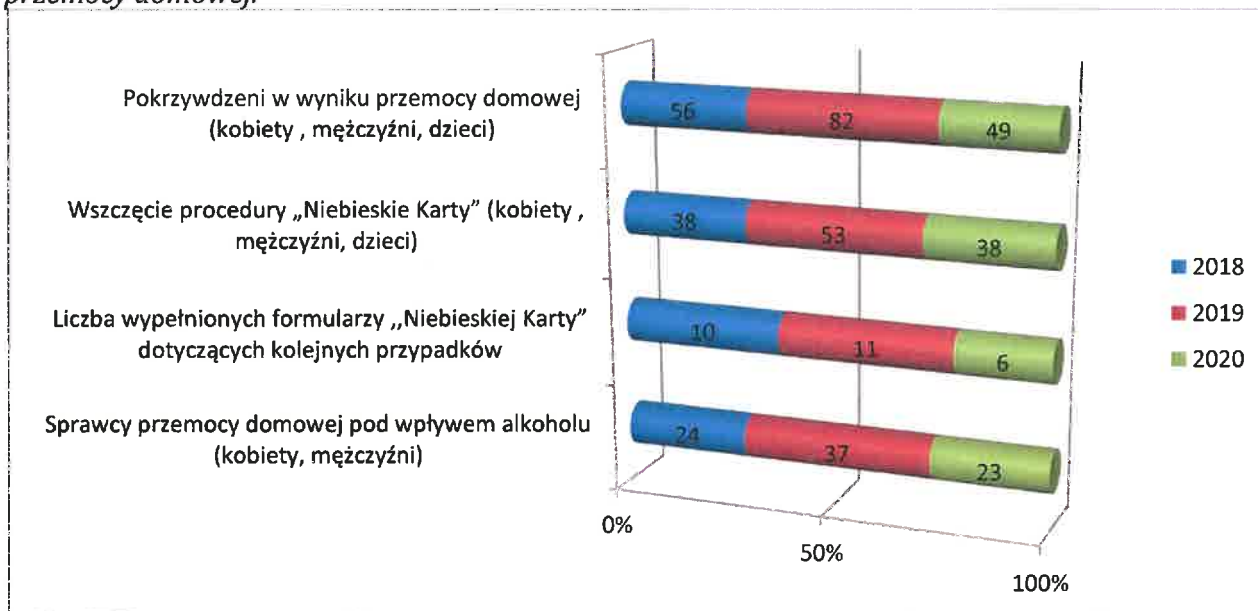
Tabela 2. Przeprowadzone interwencje domowe przez policję w latach 2018-2020 z powodu przemocy domowej.

Lp.	Zakres danych	ROK									Razem
		2018			2019			2020			
		Płeć			Płeć			Płeć			
		K	M	D	K	M	D	K	M	D	
1.	Pokrzywdzeni w wyniku przemocy	48	3	5	62	7	13	39	5	5	187

	domowej										
2.	Wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty”	38			53			38			129
3	Liczba formularzy dot. kolejnych przypadków przemocy	10			11			6			27
4.	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” A (ogółem)	48			64			44			156
4.	Sprawy przemocy domowej pod wpływem alkoholu	0	24	0	2	35	0	32	0	0	93

Źródło: Zestawienie na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie.

Wykres 2. Przeprowadzone interwencje domowe przez policję w latach 2018-2020 z powodu przemocy domowej.

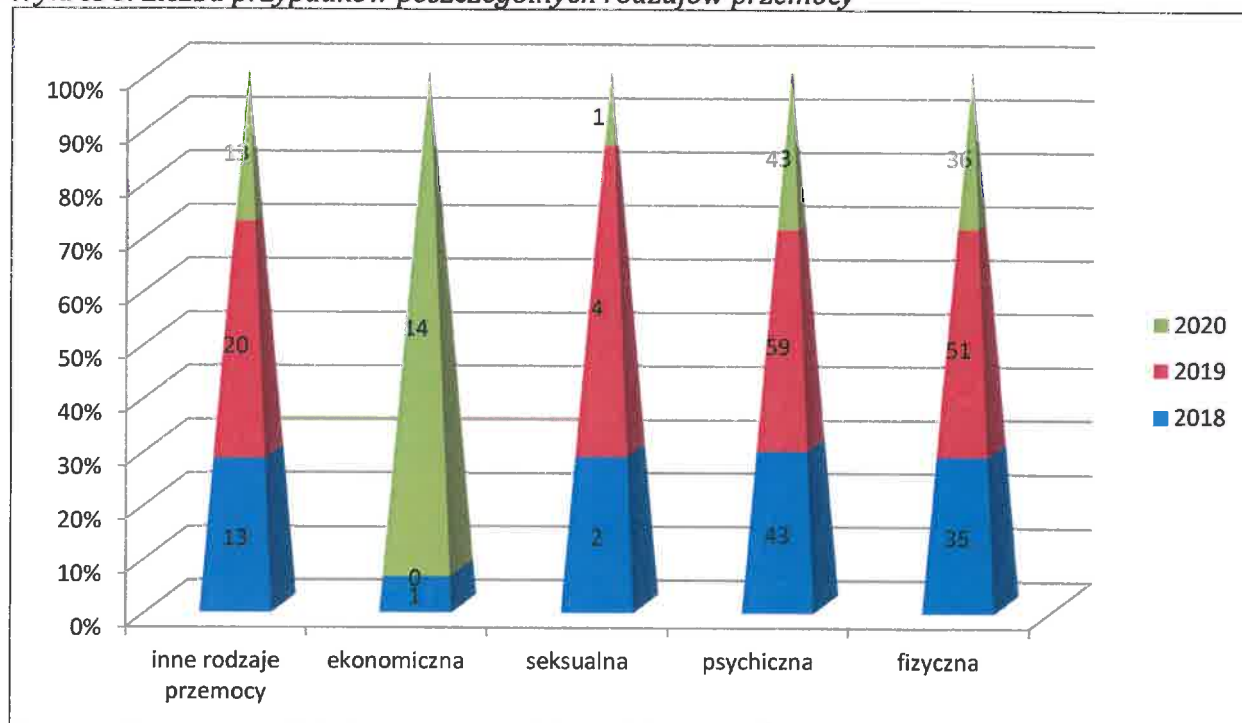
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie.

Tabela 3. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy.

Lp.	Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy	ROK			Razem
		2018	2019	2020	
1.	fizycznej	35	51	36	86
2.	psychicznej	43	59	43	145
3.	seksualnej	2	4	1	7
4.	ekonomicznej	1	0	14	15
5.	innego rodzaju przemocy	13	20	13	46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie.

Wykres 3. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie.

Na podstawie zebranych danych z Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie ustalono, że w wyniku przeprowadzonych interwencji domowych z powodu przemocy domowej, liczba osób doświadczających przemocy miała tendencję wzrostową. W 2018 r. podczas interwencji policji odnotowano 56 takich osób, a w 2019 r. już 82 osoby. W 2020 r. odnotowano spadek liczby pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej, która wyniosła 49 osób. Analizując dalej dane można stwierdzić, że najczęściej ofiarami przemocy były kobiety (48 kobiet w 2018 r., 62 kobiety w 2019 r., 39 kobiet w 2020 r.), w następnej kolejności dzieci (5 dzieci w 2018 r., 13 dzieci w 2019 r., 5 dzieci w 2020 r.). Pokrzywdzonymi z powodu przemocy domowej zdarzali

się także mężczyźni, jednak były to sporadyczne przypadki (3 mężczyzn w 2018 r., 7 mężczyzn w 2019 r., 5 mężczyzn w 2020 r.). Najczęściej stosowaną przemocą była przemoc psychiczna, której odnotowano łącznie w latach 2018-2020-145 przypadków, w następnej kolejności przemoc fizyczna, której odnotowano 86 przypadków. Najmniej stosowaną formą przemocy była przemoc seksualna, której odnotowano 7 przypadków. W wyniku przemocy domowej w 2018 r. policja wszczęła 38 razy procedurę „Niebieskiej Karty”, a w 2019 r. już 53 razy. W 2020 r. liczba wszczętych procedur w stosunku do roku 2019 zmalała i wynosiła 38, tyle samo co w roku 2018. Liczba wypełnionych formularzy dotyczących kolejnych przypadków w 2018 r. wynosiła 10 formularzy, w 2019r. 11 formularzy, w 2020 r. 6 formularzy. Ogółem w 2018 r. wypełniono 48 formularze „Niebieskiej Karty” A, a w 2019 r.- 64 formularze, w 2020 r. - 44 formularze.

Działalność zespołów interdyscyplinarnych:

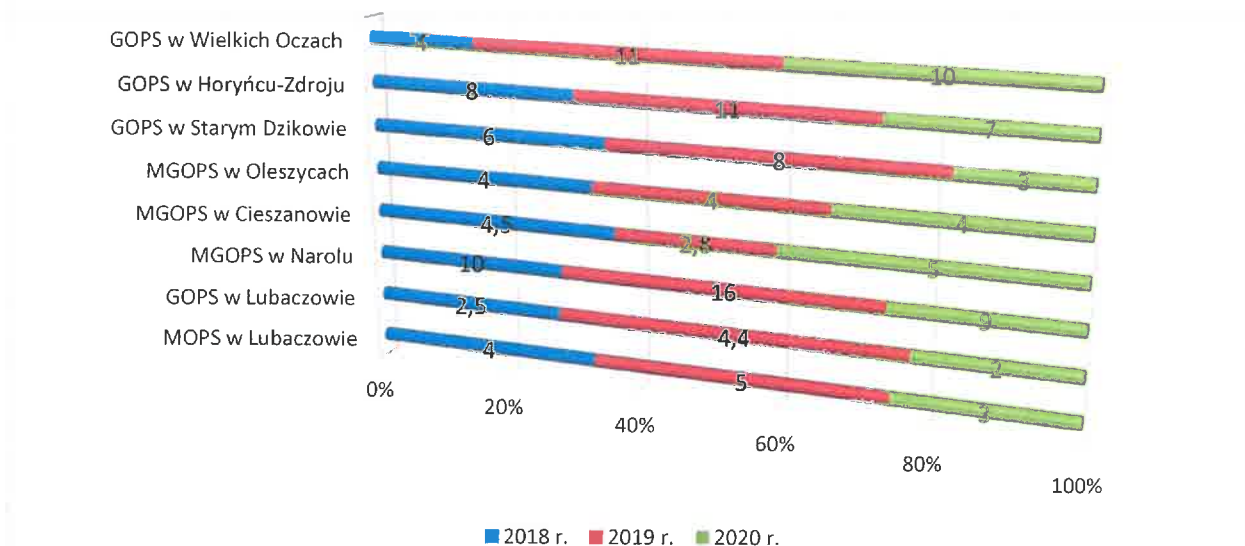
Poniższe zestawienie wskazuje na częstotliwość spotkań poszczególnych zespołów interdyscyplinarnych w latach 2018 –2020.

Tabela 4. Liczba spotkań zespołów interdyscyplinarnych w latach 2018-2020.

Lp.	Nazwa instytucji przy których działają zespoły interdyscyplinarne	Rok		
		Liczba spotkań zespołów interdyscyplinarnych		
		2018	2019	2020
1.	MOPS w Lubaczowie	4	5	3
2.	GOPS w Lubaczowie	4	4	4
3.	MGOPS w Narolu	10	16	9
4.	MGOPS w Cieszanowie	4	5	6
5.	MGOPS w Oleszycach	4	4	4
6.	GOPS w Starym Dzikowie	6	8	3
7.	GOPS w Horyńcu-Zdroju	8	11	7
8.	GOPS w Wielkich Oczach	4	11	10
Razem		44	64	46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS z terenu powiatu lubaczowskiego.

Wykres 4. Liczba spotkań zespołów interdyscyplinarnych w latach 2018-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS z terenu powiatu lubaczowskiego.

Analizując dane można stwierdzić, że liczba spotkań zespołów w 2019 r., w stosunku do roku 2018 znacznie wzrosła. W 2018 r. zespoły spotykały się 44 razy, a w 2019 r. już 64 razy. W 2020 r. liczba spotkań uległa zmniejszeniu z powodu zagrożenia epidemiologicznego. Najwięcej spotkań zespołów w latach 2018-2020 odnotowano w Gminie Narol (35), najmniej spotkań odnotowano w Gminie Oleszyce i w Gminie Miejskiej Lubaczów (po 12 spotkań).

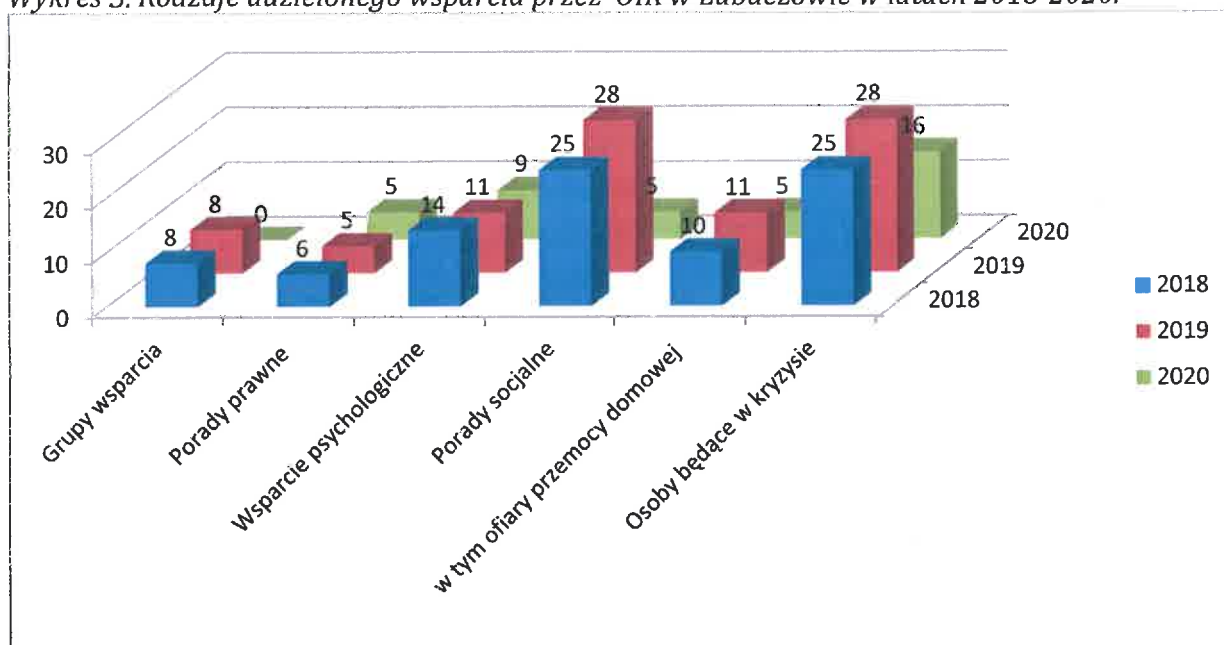
Rodzaje działań podejmowanych przez OIK w Lubaczowie wobec ofiar będących w kryzysie i ofiar przemocy domowej:

Tabela 5. Rodzaje udzielonego wsparcia przez OIK w Lubaczowie w latach 2018-2020.

Zakres danych		Rok		
		2018	2019	2020
Osoby będące w kryzysie		28	30	16
w tym: ofiary przemocy domowej		11	8	5
Rodzaj wsparcia	wsparcie socjalne	28	30	2
	porady prawne	5	12	5
	wsparcie psychologiczne	11	17	9
	grupa wsparcia	8	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OIK w Lubaczowie

Wykres 5. Rodzaje udzielonego wsparcia przez OIK w Lubaczowie w latach 2018-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OIK w Lubaczowie.

Analizując dane z OIK można stwierdzić, że liczba ofiar przemocy objętych wsparciem przez Ośrodek z roku na rok maleje. W 2018 r. objęto wsparciem 11 ofiar przemocy domowej, w 2019 r. jedynie 8 ofiar przemocy domowej, w 2020 r. tylko 5 ofiar przemocy domowej.

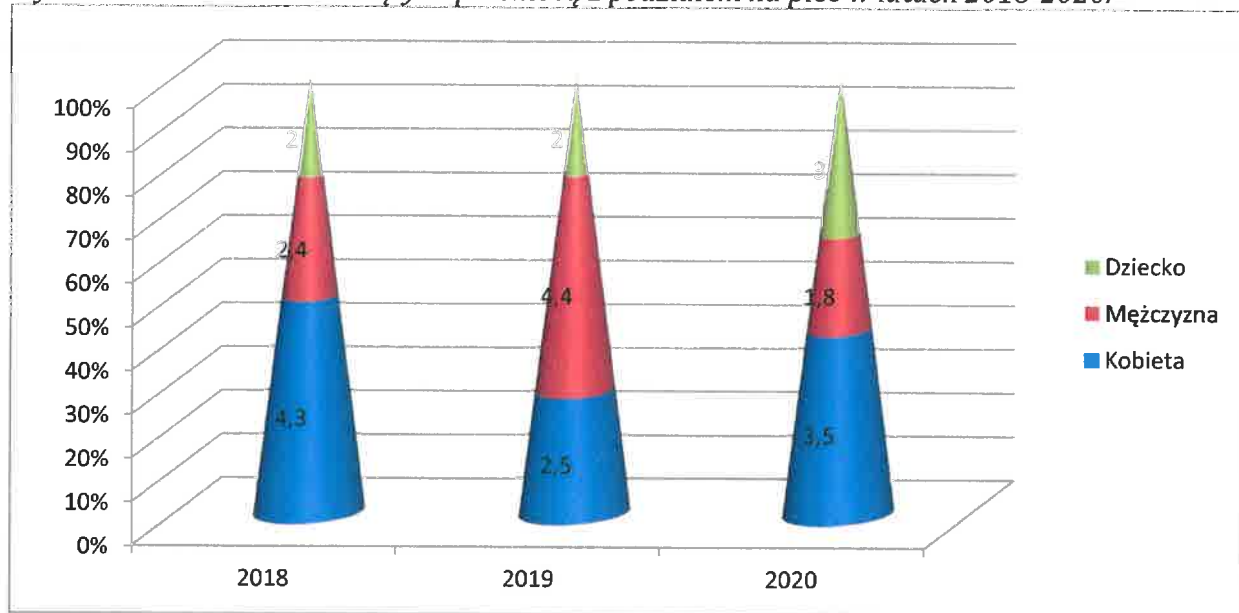
Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie z podziałem na płeć w latach 2018-2020 na terenie powiatu

Tabela 6. Liczba osób dotkniętych przemocą z podziałem na płeć w latach 2018-2020.

Lp.	Rok	Liczba osób dotkniętych przemocą razem		
		Kobiety	Mężczyźni	Dzieci
1.	2018	166	19	67
2.	2019	155	21	51
3.	2020	110	14	28
Razem		431	54	146

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie i OIK w Lubaczowie.

Wykres 6. Liczba osób dotkniętych przemocą z podziałem na płeć w latach 2018-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, Komendy Powiatowej Policji w Lubaczowie i OIK w Lubaczowie.

Analizując dane zbiorowe można stwierdzić, że liczba osób doświadczających przemocy w powiecie maleje. W 2018 r. objęto wsparciem z powodu przemocy domowej 252 osoby, a w 2019 r. 227 osób. W 2020 r. obserwujemy znaczny spadek liczby ofiar przemocy domowej 152(osoby). Spadek ten jednak podyktowany był raczej trudną sytuacją epidemiologiczną w powiecie (strach przed zarażeniem się wirusem COVID-19) niż faktyczną liczbą osób pokrzywdzonych z powodu przemocy domowej. Potwierdza to wciąż wysoka liczba wszczynanych procedur „Niebieskiej Karty”, która z roku na rok wzrasta np. w 2018 r. policja wszczęła z powodu przemocy 38 procedur „Niebieskiej Karty”, gdzie w 2019 r. policja takich procedur wszczęła już 53. Wyjątkiem jest rok 2020 r., w którym liczba wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” z powodu wirusa znacznie zmalała. Z uzyskanych danych wynika, że najczęściej ofiarami przemocy w latach 2018-2020 były kobiety, które stanowiły ok. 68 % wszystkich ofiar przemocy, następnie dzieci 23%. Najmniej ofiar przemocy było wśród mężczyzn, którzy stanowili ok. 9 % wszystkich pokrzywdzonych z powodu przemocy domowej. Najczęściej stosowaną formą przemocy była przemoc psychiczna, która wg. statystyk stanowiła ok. 48 % wszystkich stosowanych form przemocy.

Badanie ankietowe na temat zjawiska przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Powiatu Lubaczowskiego:

W okresie od 1 do 30 listopada 2020 r. przeprowadzono badanie ankietowe na temat zjawiska przemocy w powiecie lubaczowskim. Badaniem objęto 78 mieszkańców powiatu lubaczowskiego, w tym 59 kobiet i 19 mężczyzn.

Na pytanie: **Jakie są najczęściej spotykane formy pomocy?** 50 ankietowanych wskazało na przemoc psychiczną, 47 ankietowanych odpowiedziało, że jest to przemoc fizyczna, 8 badanych stwierdziło, że jest to przemoc seksualna, tylko 7 badanych wskazało na przemoc ekonomiczną.

Na pytanie: **Kto najczęściej stosuje przemoc w rodzinie?** 74 badanych odpowiedziało, że jest to mężczyzna, tylko 4 badanych wskazało, że jest to kobieta.

Na pytanie: **Kto najczęściej jest ofiarą przemocy w rodzinie?** 68 badanych stwierdziło, że jest to kobieta, 10 badanych odpowiedziało, że dziecko.

Na pytanie: **Czy zjawisko przemocy w rodzinie jest zjawiskiem powszechnym w powiecie lubaczowskim?** 38 badanych nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie, 17 badanych odpowiedziało, że jest zjawiskiem często występującym, 9 badanych uznało, że przemoc jest zjawiskiem rzadkim, 5 badanych stwierdziło, że przemoc jest zjawiskiem powszechnym.

Na pytanie: **Czy ofiary przemocy na terenie powiatu Lubaczowskiego mogą liczyć na pomoc?** 46 badanych odpowiedziało, że tak, 22 badanych nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie, 11 badanych odpowiedziało, że na pomoc nie można liczyć.

Na pytanie: **Z pomocy jakich instytucji mogą liczyć ofiary przemocy?** 48 badanych stwierdziło, że są to OPS-y, 41 badanych wskazała na policję, 19 badanych wskazało na komisję rozwiązywania problemów alkoholowych, 15 odpowiedziało, że z pomocy sądu, 13 badanych odpowiedziało, że OIK, 12 badanych wskazało na prokuraturę, 4 badanych o pomoc zwróciłoby się do ośrodków zdrowia, 1 badany uznał, że na pomoc może liczyć ze strony Kościoła, 1 badany nie potrafił powiedzieć z pomocy jakiej instytucji w powiecie mógłby skorzystać.

Przeprowadzane badanie potwierdza wysunięte wnioski z danych zebranych od instytucji działających w obszarze przemocy. Z przeprowadzonego badania wynika, że najczęściej ofiarą przemocy jest kobieta (87% badanych), a sprawcą przemocy mężczyzna (95% badanych). Najczęściej spotykaną formą przemocy jest przemoc psychiczna (64% badanych), najrzadziej spotykaną formą przemocy jest przemoc ekonomiczna (9% badanych). 49 % badanych nie posiada wiedzy na temat skali występowania zjawiska przemocy na terenie powiatu. Najwięcej badanych zwróciłoby się o pomoc do OPS (62% badanych), najmniej badanych zwróciłoby się o pomoc do Kościoła (1% badanych).

Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy:

OIK działający przy PCPR w Lubaczowie, co roku kontynuuje realizację Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy w Rodzinie pn. „Zacznij wszystko od nowa”, którego początki sięgają lipca 2013 r. Zajęcia w ramach Programu, na podstawie podpisanego porozumienia prowadzone są przez specjalistę z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pracującego na co dzień m.in. w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia Dla Ofiar Przemocy w Korytnikach. Do Programu kwalifikowani są pełnoletni mężczyźni – sprawcy

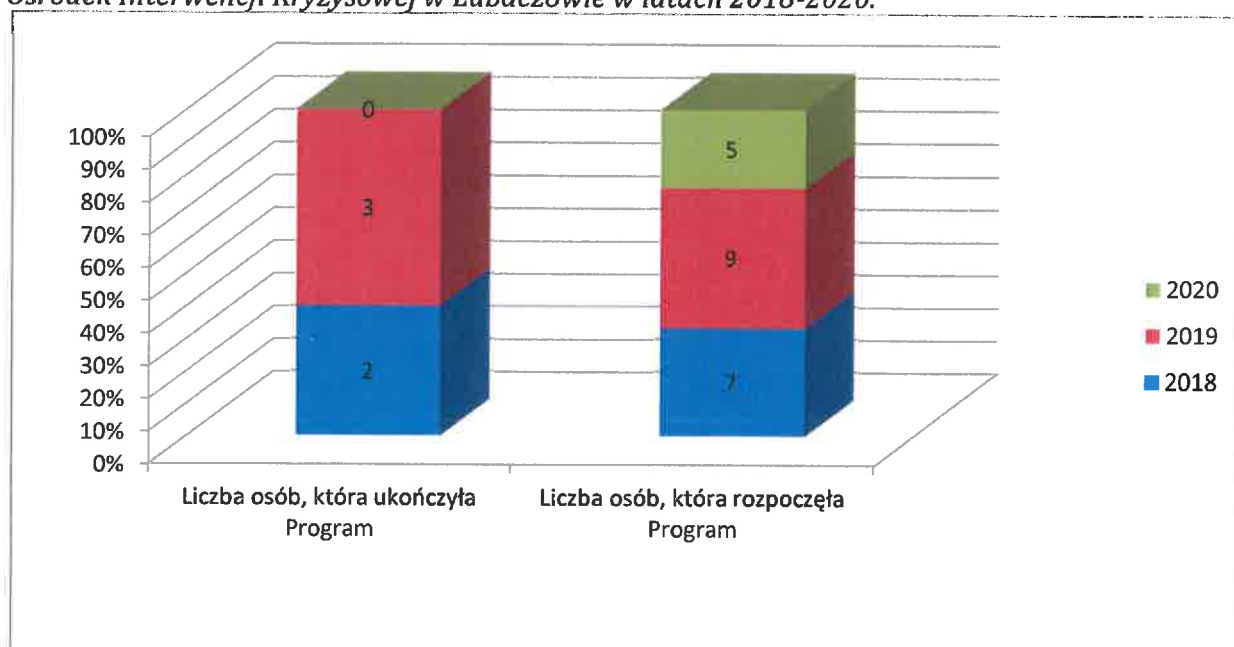
przemocy wobec swoich partnerek (w tym również z podejrzeniem stosowania przemocy). Mężczyźni wytypowani do udziału w Programie są zdrowi psychicznie oraz zachowują abstynencję od alkoholu i innych środków odurzających. Dodatkowym warunkiem przyjęcia osoby – sprawcy do Programu jest uznanie przez nią faktu stosowania przemocy we własnej rodzinie. Warunkiem ukończenia Programu jest wymagana 80% frekwencja z wymaganych programowo 65 godzin. Poniższe zestawienie wskazuje na skalę liczbową realizacji Programu przez OIK w Lubaczowie.

Tabela 7. Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy przez OIK w Lubaczowie w latach 2018-2020.

Zakres informacji	Rok		
	2018	2019	2020
Liczba osób, która rozpoczęła Program	9	9	5
Liczba osób, która ukończyła Program	3	3	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie.

Wykres 7. Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie w latach 2018-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OIK w Lubaczowie.

Z przedstawionego powyżej zestawienia wynika, że Program kończy bardzo mała liczba sprawców przemocy. W latach 2018-2019 r. Program ukończyło ok. 3 % sprawców przemocy, z liczby sprawców przemocy jaka przystąpiła do Programu. W 2020 r. do Programu przystąpiło 5 sprawców przemocy, jednak realizacja została przerwana z powodu epidemii.

IV. ZADANIA POWIATU W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

1. Rodzaje zadań powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zgodnie z art. 6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadania przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego.

Do zadań własnych powiatu należy:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- 2) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- 4) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

- 1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- 2) opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec dzieci:

- 1) działania z zakresu interwencji kryzysowej;
- 2) wsparcie i profesjonalna pomoc – rozwój oferty pomocowej dla ofiar przemocy;
- 3) oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc;
- 4) organizowanie i prowadzenie zajęć terapeutycznych dla ofiar przemocy (m.in. grupy wsparcia);
- 5) tworzenie zespołów interwencyjnych w szkołach na terenie powiatu lubaczowskiego;
- 6) dostarczanie społeczeństwu wiedzy o zjawisku przemocy oraz sposobach radzenia sobie z tym problemem;
- 7) propagowanie pozytywnych rozwiązań merytorycznych, organizacyjnych i prawnych związanych z przeciwdziałaniem przemocy;

- 8) motywowanie społeczności lokalnych, mass mediów, organizacji i instytucji do podejmowania działań na rzecz ofiar przemocy ze szczególnym uwzględnieniem krzywdzonych dzieci.

2. Kierunki działania w obszarze przemocy w rodzinie.

Kierunki podejmowanych działań skierowane do społeczności, kadry jednostek działających w obszarze przeciwdziałania przemocy zarówno na rzecz osób doznających jak i sprawców przemocy domowej będą miały charakter:

- 1) profilaktyczny;
- 2) edukacyjny;
- 3) pomocowy;
- 4) wspierający.

Powyższe kierunki działań mają przyczynić się do skutecznego reagowania, ograniczania zjawiska przemocy jak również wytwarzania w społeczności lokalnej poczucia odpowiedzialności za przestrzeganie prawa, zasad i norm społecznych. Uświadomienia występujących zagrożeniach wynikających z przemocy i sposobach przeciwdziałania im oraz powstrzymać powielanie funkcjonujących stereotypów dotyczących zjawiska przemocy.

Spójność podejmowanych działań prowadzić będzie do osiągnięcia jak najwyższego poziomu celu głównego.

3. Zasoby instytucjonalne powiatu

W powiecie jest szereg instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy. W pierwszej kolejności możemy wyróżnić:

1) policję

Zgodnie z głównym celem wynikającym z ustawy o Policji – jednostka ta powołana jest do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Głównymi kierunkami pracy policji powinno być ograniczenie zagrożenia stania się ofiarą przestępstwa lub wykroczenia. Do zadań policji należy inicjowanie oraz organizowanie działań, których celem jest zapobieganie zjawiskom kryminogennym, popełnianiu przestępstw i wykroczeń. Struktura policji w powiecie przedstawia się następująco:

- a) Komenda Powiatowa Policji w Lubaczowie;
- b) Komisariat w Oleszycach;
- c) Posterunek Policji w Cieszanowie;
- d) Posterunek Policji w Horyńcu-Zdroju;
- e) Rewir Dzielnicowych w Starym Dzikowie;
- f) Rewir Dzielnicowych w Wielkich Oczach.

2) ośrodki zdrowia

Do zadań podstawowej opieki zdrowotnej osobom dotkniętym przemocą możemy wyróżnić: udzielanie podstawowej pomocy medycznej, przeprowadzenie spokojnej rozmowy z ofiarą bądź świadkiem przemocy domowej, umożliwiającej rozpoznanie form przemocy i częstotliwość jej występowania, pokierowanie jej, gdzie może uzyskać pomoc, wydanie zaświadczenia lekarskiego o doznanych obrażeniach i poinformowanie osoby pokrzywdzonej o miejscach i warunkach wystawienia obdukcji, uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty” i poinformowanie organów ścigania w przypadku podejrzenia przestępstwa.

Na terenie powiatu znajdują się następujące ośrodki zdrowia, które udzielają pomocy ofiarom przemocy:

- a) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lubaczowie,
- b) Zakład Opieki Zdrowotnej R-36 sp. z o.o. w Lubaczowie,
- c) Przychodnia Rejonowa w Lubaczowie,
- d) Przychodnia Rejonowa w Oleszycach,
- e) Przychodnia Rejonowa w Cieszanowie,
- f) Punkt Zdrowia w Opace,
- g) Gminny Ośrodek Zdrowia w Starym Dzikowie,
- h) Gminny Ośrodek Zdrowia w Horyńcu - Zdrój,
- i) Gminny Ośrodek Zdrowia w Wielkich Oczach,
- j) Wiejski Ośrodek Zdrowia w Łukawcu,
- k) Punkt Zdrowia w Krowicy Samej,
- l) Wiejski Ośrodek Zdrowia w Rudzie Różanieckiej,
- m) Punkt Zdrowia w Płazowie,
- n) Punkt Zdrowia w Narolu,
- o) Centrum Medyczne Kormed sp. z o.o. sp. k. w Lubaczowie,
- p) NZOZ Lumed sp. z o.o., w Lubaczowie,
- q) NZOZ Przychodnia Zdrowia w Narolu,
- r) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Baszni Dolnej.

3) OPS z terenu powiatu lubaczowskiego

Na poziomie gmin działania związane ze wsparciem osób doznających przemocy wykonują ośrodki pomocy społecznej, które zgodnie z art. 7 pkt.7 ustawy o pomocy społecznej zobowiązane są do udzielania pomocy osobom i ich rodzinom w szczególności z powodu przemocy. W powiecie działa 8 OPS:

- a) MOPS w Lubaczowie,
- b) GOPS w Lubaczowie,
- c) MGOPS w Narolu,
- d) MGOPS w Cieszanowie,
- e) MGOPS w Oleszycach,
- f) GOPS w Starym Dzikowie,
- g) GOPS w Horyńcu-Zdroju,

h) GOPS w Wielkich Oczach.

4) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie, jako jednostka organizacyjna powiatu, realizuje zadania z zakresu ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie a także z rozporządzeń wykonawczych – mające na celu poprawę funkcjonowania rodziny, zapobieganie i przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym i dysfunkcjonalności rodzin.

5) Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie

Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie funkcjonuje od 2008 roku po przekształceniu Punktu Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie – Zarządzenie Nr 3/2008 Dyrektora PCPR w Lubaczowie z dnia 1.09.2008 r. Ośrodek działa w ramach struktur PCPR w Lubaczowie i swoim zasięgiem obejmuje obszar powiatu lubaczowskiego. Działalność Ośrodka skupia się na wypracowaniu skutecznych zasad współpracy pomiędzy różnymi instytucjami zajmującymi się zapobieganiem przemocy w rodzinie. Głównym celem Ośrodka jest eliminacja zjawiska przemocy występującego w rodzinie, tj. znęcania się psychicznego, fizycznego oraz seksualnego wobec kobiet i dzieci na terenie powiatu lubaczowskiego oraz interwencja w losowych sytuacjach kryzysowych.

6) Sąd Rejonowy w Lubaczowie

W powiecie lubaczowskim znajduje się jeden Sąd Rejonowy w Lubaczowie. Sąd obejmuje swoim zasięgiem 8 gmin. Rozpatruje w pierwszej instancji większość spraw sądowych: cywilnych, karnych, rodzinnych i opiekuńczych, gospodarczych oraz prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. W strukturze Sądu Rejonowego w Lubaczowie funkcjonują kuratorzy sądowi, którzy realizują określone przez prawo zadania o charakterze: wychowawczo – resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym związane z wykonywaniem orzeczeń sądu.

Głównym zadaniem kuratorów dla dorosłych jest pełnienie dozorów, kontrola zachowania skazanego w sprawach nieobjętych dozorem (na etapie postępowania wykonawczego), a kuratorów rodzinnych pełnienie nadzorów (na etapie postępowania rozpoznawczego i wykonawczego) i sporządzanie wywiadów środowiskowych - wstępnych diagnoz środowiskowych (na etapie postępowania rozpoznawczego lub wyjaśniającego) dot. sytuacji opiekuńczej małoletniego lub nieletniego.

Kuratorzy sądowi wykonujący orzeczenia karne, są ważnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy i ochrony osób pokrzywdzonych. Sprawując dozory nad skazanymi, mają bezpośredni wpływ na ich sytuację prawną (składanie wniosków w sprawie zmiany orzeczenia). Kuratorzy wchodzi w skład zespołu interdyscyplinarnego oraz mogą wchodzić w skład grup roboczych. Uwzględniając, że grupy robocze są tworzone w celu rozwiązywania

problemów związanych z występowaniem przemocy w rodzinie, w indywidualnych przypadkach przewiduje się udział fakultatywny kuratora, uzależniony od realizacji przez niego w tej rodzinie dozoru lub nadzoru.

7) prokuratura

Osoby poszkodowane na skutek przemocy domowej, a także świadkowie, mogą złożyć w prokuraturze bądź na policji zawiadomienie o przestępstwie ściganym w trybie publiczno-skargowym i obejmuje ściganie z urzędu i ściganie na wniosek osoby pokrzywdzonej. W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo Prokuratura wspólnie z policją ma obowiązek:

- a) wszcząć postępowanie przygotowawcze mające na celu sprawdzenie czy faktycznie popełniono przestępstwo,
- b) wyjaśnienia okoliczności czynu,
- c) zebrania i zabezpieczenia dowodów,
- d) ujęcia sprawcy.

W uzasadnionym przypadku prokurator może zastosować środek zapobiegawczy wobec sprawcy przemocy w postaci dozoru policyjnego, opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym lub wystąpić z wnioskiem do sądu rejonowego o zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania.

Inne:

- 8) komisje rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 9) poradnie ds. uzależnień;
- 10) Starostwo Powiatowe w Lubaczowie;
- 11) placówki oświatowe;
- 12) organizacje pozarządowe działające na rzecz rodziny.

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

1. Cel główny i cele szczegółowe Programu.

Celem głównym Programu jest: „Zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie częstotliwości występowania zjawiska przemocy w powiecie lubaczowskim”.

Cele szczegółowe:

- 1) Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą domową w rodzinie.
- 2) Podnoszenie oraz doskonalenie umiejętności kadry pomocy społecznej i innych współpracujących z nimi podmiotów w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 3) Zapewnienie wieloaspektowej pomocy dla osób doznających przemocy domowej.
- 4) Zwiększenie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie.

Tabela 8. Cel szczegółowy 1

Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej i wrażliwości na zjawiska związane z przemocą domową w rodzinie						
Zadania realizowane w ramach celu	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Instytucje współpracujące	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźniki	Źródła pomiaru wskaźnika
Opracowanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy domowej.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego. -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, -Policja, -Placówki oświatowe -Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	Liczba opracowanych i rozpowszechnionych materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy domowej	-Sprawozdania -Faktury za wykonanie materiałów inf -Protokoły odbioru materiałów informacyjno-edukacyjnych
Regularne zamieszczanie informacji o zakresie świadczonej pomocy i wszelkich podejmowanych działaniach mających na celu zapobieganie	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz	2021-2025	-Częstotliwość zamieszczonych informacji o zakresie świadczonej pomocy i wszelkich podejmowanych działaniach mających na celu	-Wydruki ze stron internetowych OPS/PCPR/PPP, placówek oświatowych, Policji, prasa lokalna

przemocy na stronie internetowej ośrodka pomocy społecznej/powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz w prasie lokalnej.		-Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja, -Placówki oświatowe -Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne		zapobieganie przemocy na stronie internetowej OPS/PCPR oraz w prasie -Liczba zamieszczonych informacji o zakresie świadczonej pomocy i wszelkich podejmowanych działaniach mających na celu zapobieganie przemocy na stronie internetowej OPS/PCPR oraz w prasie lokalnej.	
Opracowanie i realizacja kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w szkołach w zakresie radzenia sobie ze stresem, agresją, konfliktem.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja -Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba opracowanych i zrealizowanych kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w szkole w zakresie radzenia sobie ze stresem, agresją, konfliktem. -Liczba uczniów objętych wsparciem w ramach kampanii edukacyjnych	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Dzienniki zajęć -Dokumentacja zdjęciowa
Rozwój i upowszechnianie form spędzania wolnego czasu bez przemocy, sprzyjającemu wzmocnieniu więzi rodzinnych.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba zorg. form spędzania wolnego czasu bez przemocy sprzyjającemu wzmocnieniu więzi rodzinnych -Liczba dzieci uczestniczących w różnego rodzaju formach spędzania wolnego czasu bez przemocy, sprzyjającemu wzmocnieniu więzi rodzinnych.	-Sprawozdania -Listy obecności -Dzienniki zajęć -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Dokumentacja zdjęciowa

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 9. Cel szczegółowy 2

Podnoszenie oraz doskonalenie umiejętności kadry pomocy społecznej i innych współpracujących z nimi podmiotów w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.						
Zadania realizowane w ramach celu	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Instytucje współpracujące	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźniki	Źródła pomiaru wskaźnika
Organizowanie warsztatów i szkoleń, dla osób zajmujących się zawodowo przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja, -Placówki oświatowe -Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba zorganizowanych warsztatów i szkoleń dla osób zajmujących się zawodowo przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. -Liczba osób zajmujących się zawodowo przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. uczestniczących w szkoleniach i warsztatach	-Sprawozdania -Listy obecności Dzienniki zajęć -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Dok. zdjęciowa
-Tworzenie dla kadry pracującej z osobami uwięzłymi w przemoc materiałów instruktażowych i opisów procedur postępowania wobec występowania przemocy w rodzinie.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, -Policja, -Placówki oświatowe -Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	Liczba wykonanych materiałów instruktażowych i opisów procedur postępowania wobec występowania przemocy w rodzinie.	-Sprawozdania -Protokoły odbioru materiałów i opisów procedur postępowania wobec występowania przemocy w rodzinie.
Przeprowadzenie superwizji dla kadry pracującej z osobami uwięzłymi w przemoc domową	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna -Policja	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba opracowanych i zrealizowanych kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w szkole w zakresie radzenia sobie ze stresem, agresją, konfliktem. -Liczba uczniów objętych wsparciem w ramach kampanii edukacyjnych	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Zaświadczenia potwierdzające udział w superwizji -Dok. zdjęciowa

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10. Cel szczegółowy 3

Zapewnienie wieloaspektowej pomocy dla osób doznających przemocy domowej						
Zadania realizowane w ramach celu	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Instytucje współpracujące	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźniki	Źródła pomiaru wskaźnika
Objęcie wsparciem osób i rodzin doznających przemocy w rodzinie	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja -Placówki oświatowe	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba osób doznających przemocy objętych wsparciem -Liczba rodzin doznających przemocy objętych wsparciem -Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A, C i D” -Liczba prowadzonych przez zespoły interdyscyplinarne spraw w ramach procedury „Niebieskie Karty” -Liczba zakończonych spraw w ramach procedury „Niebieska Karta”	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post Formularze „Niebieska Karta-A, C i D”
Zapewnienie osobom i rodzinom doznającym przemocy skutecznego wsparcia w formie specjalistycznego poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, rodzinnego i zawodowego	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna -Policja -Placówki oświatowe -Poradnie ds. uzależnień -Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba osób objętych skuteczną pomocą w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, rodzinnego i zawodowego -Liczba rodzin objętych skuteczną pomocą w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, rodzinnego i zawodowego	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Dok. zdjęciowa
Zapewnienie schronienia wszystkim osobom dotkniętym	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie	-Środki własne samorządów	2021-2025	-Liczba osób skierowanych przez zespoły interdyscyplinarne	-Sprawozdania -Skierowania

przemocą domową wymagającym zapewnienia schronienia		-OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja - Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia Dla Ofiar Przemocy w Korytnikach	-W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne		/ grupy robocze do specjalistycznych ośrodków wsparci	
Przeprowadzenie skutecznych działań informacyjnych na temat wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	Liczba przeprowadzonych działań informacyjnych na temat wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej	-Sprawozdania -Strony internetowe
Współpraca z instytucjami i służbami zaangażowanymi w proces pomagania ofiarom przemocy domowej	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja -Poradnie ds. uzależnień -Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia Dla Ofiar Przemocy w Korytnikach	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba zrealizowanych projektów przez instytucje i służby zaangażowane w proces pomagania ofiarom przemocy -Liczba osób uczestniczących w projektach	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post
Utworzenie grupy wsparcia dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS	2021-2025	Liczba osób uczestniczących w grupie wsparcia	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post

		Psychologiczno-Pedagogiczna,	-Środki z budżetu państwa			
		-Policja	-Inne środki zewnętrzne			
Rozszerzenie współpracy instytucji jednostek samorządowych działających w obszarze przemocy z organizacjami pozarządowymi w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna -Policja	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba projektów realizowanych wspólnie przez instytucje jednostek samorządowych działających w obszarze przemocy i organizacje pozarządowe w celu przeciwdziałania przemocy. -Liczba osób uczestniczących w projektach	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11. Cel szczegółowy 4

Zwiększenie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie.						
Zadania realizowane w ramach celu	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Instytucje współpracujące	Źródła finan.	Termin realizacji	Wskaźniki	Źródła pomiaru wskaźnika
-Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy w Rodzinie	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja, -Placówki oświatowe -Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia Dla Ofiar Przemocy w Korytnikach	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	Liczba realizowanych Programów Korekcyjno-Edukacyjnych dla Sprawców Przemocy -Liczba osób skierowanych przez zespoły interdyscyplinarne, grupy robocze lub OPS do udziału w Programie -Liczba osób motywowanych przez zespoły interdyscyplinarne, grupy robocze lub OPS do udziału w Programie -Liczba	-Sprawozdania -Kontrakty -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Dok. zdjęciowa -Zaświadczenia o ukończeniu Programu

					sprawców przemocy, która przystąpiła do Programu	
					-Liczba sprawców przemocy, która ukończyła Program	
-Prowadzenie terapii indywidualnej, poradnictwa i w zakresie radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych bez stosowania przemocy.	PCPR w Lubaczowie (OIK)	-Starostwo Powiatowe w Lubaczowie -OPS z terenu powiatu lubaczowskiego, -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lubaczowie -Policja, -Placówki oświatowe	-Środki własne samorządów -W ramach projektów konkursowych finansowanych przez MRiPS oraz EFS -Środki z budżetu państwa -Inne środki zewnętrzne	2021-2025	-Liczba sprawców przemocy uczestniczących w terapii indywidualnej, poradnictwa w zakresie radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych bez stosowania przemocy.	-Sprawozdania -Listy obecności -Ankieta ex-ante i ankieta ex-post -Zaświadczenia potwierdzające udział w terapii

Źródło: Opracowanie własne

2. Zadania Programu

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021- 2025 ma przyczynić się do ograniczenia skali problemu i skutków przemocy domowej na terenie powiatu lubaczowskiego. Istotnym jest podejmowanie kompleksowych działań ukierunkowanych zarówno na ochronę ofiar przemocy, jak i na edukowanie osób stosujących przemoc oraz korygowanie agresywnych postaw i zachowań.

3. Realizatorzy Programu

Realizatorami Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Lubaczowskim są:

- 1) Starostwo Powiatowe w Lubaczowie;
- 2) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie;
- 3) Ośrodek Interwencji Kryzysowej działający przy PCPR w Lubaczowie;
- 4) OPS z terenu powiatu lubaczowskiego;
- 5) policja;
- 6) sąd;
- 7) prokuratura;
- 8) placówki oświatowe;
- 9) organizacje pozarządowe działające na rzecz rodziny;
- 10) zakłady opieki zdrowotnej;
- 11) komisje rozwiązywania problemów alkoholowych;

12) poradnie ds. uzależnień.

4. Zakładane rezultaty Programu.

Programu zakłada osiągnięcie następujących rezultatów:

- 1) pogłębianie wiedzy społeczeństwa o zjawisku przemocy i sposobach radzenia sobie z tym problemem;
- 2) zmianę postaw społecznych wobec zjawiska przemocy w rodzinie;
- 3) podniesienie poziomu wiedzy dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie skutków stosowania przemocy w rodzinie;
- 4) zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie;
- 5) zwiększenie skuteczności i dostępności pomocy dla ofiar przemocy;
- 6) edukację sprawców przemocy;
- 7) zwiększenie społecznej wrażliwości i zaangażowania w sprawy przeciwdziałania przemocy;
- 8) zwiększenie liczby projektów realizowanych wspólnie przez instytucje jednostek samorządowych, działających w obszarze przemocy i organizacji pozarządowych w celu przeciwdziałania przemocy.

5. Adresaci Programu.

Cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin doznających przemocy domowej jak i ochronie ofiar przemocy w rodzinie. Kierowany jest on zarówno do osób doznających przemocy jak i sprawców przemocy, jak również osób zajmujących się profesjonalnie udzielaniem pomocy osobom uwikłanym w przemoc.

Program skierowany jest przede wszystkim do:

- 1) osób doznających przemocy tj. dzieci, osób dorosłych, również żyjących w związkach nieformalnych osób starszych czy niepełnosprawnych,
- 2) osób stosujących przemoc,
- 3) świadków przemocy,
- 4) pracowników instytucji i służb zajmujących się profesjonalnie udzielaniem wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc,
- 5) organizacji pozarządowych,
- 6) społeczności lokalnej.

6. Finansowanie Programu

Źródło finansowania zadań wynikających z Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025 stanowią będą środki finansowe pochodzące z różnych źródeł tj.:

- 1) budżetu samorządu powiatowego;

- 2) budżetu państwa;
- 3) zewnętrznych środków finansowych Unii Europejskiej;
- 4) innych środków zewnętrznych.

7. Monitoring i ewaluacja Programu.

Monitoring polegał będzie na sprawdzaniu postępu założonych rezultatów Programu poprzez wykorzystanie analizy zbieranych danych ilościowych (np. sprawozdania), dotyczących zrealizowanych zadań od podmiotów zaangażowanych w jego realizację przez koordynatora tj. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lubaczowie. Monitoring realizacji założeń Programu odbywać się będzie w sposób ciągły podczas trwania całego Programu.

Program podlegał będzie ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej ex-post: ocena procesu realizacji i/lub efektów Programu, dokonana na podstawie analizy ilościowej i jakościowej założeń i faktycznie osiągniętych wyników, ocena efektów działań i ich stopnia zgodności z założonymi celami, rezultatami, oddziaływaniem, identyfikacja nieprzewidzianych skutków działań i wskazanie kierunków rozwoju. Do ewaluacji Programu zostaną wykorzystane metody: ankieta ex-ante i ankieta ex-post, obserwacja, analiza dokumentów (sprawozdań, protokołów, zaświadczeń, list obecności, dzienników zajęć itp.)

Ewaluacja będzie przeprowadzana do końca stycznia, po zakończeniu każdego roku realizacji Programu. Po zakończeniu całego Programu zostanie przeprowadzona ewaluacja końcowa całego Programu. Ewaluacja prowadzona będzie w celu poprawy jakości realizowanego Programu.

Ocena realizacji Programu w postaci sprawozdania będzie przedstawiana Radzie Powiatu w Lubaczowie przy rocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie Lubaczowie (w tym działającym przy nim OIK).

Program ma charakter otwarty zarówno w zakresie merytorycznym, jak i czasowym, i w każdym czasie –jeśli zajdzie taka potrzeba -może być uzupełniany i zmieniany. Na podstawie wysuniętych wniosków z monitoringu oraz ewaluacji Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025 będą dokonywane ewentualne korekty założeń Programu lub wyznaczenie nowych celów i zadań w zależności od potrzeb.

Zakończenie

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy Rodzinie na lata 2021-2025 jest kontynuacją działań podjętych w ramach realizacji Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy Rodzinie na lata 2016-2020. Istotnym jego elementem jest koordynacja działań podejmowanych przez powiat na rzecz osób doznających przemocy oraz sprawców przemocy, bowiem dotychczasowe działania potwierdzają ich skuteczność zarówno w sferze udzielanej pomocy jak również w sferze działań prewencyjnych. Wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów z różnych dziedzin będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji.

Zadaniem Programu jest wprowadzenie w życie działań mających na celu z jednej strony podnoszenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, a z drugiej strony zapewnienie ochrony i udzielenie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, a także upowszechnianie informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy zarówno osobom dotkniętym jak i stosującym przemoc w rodzinie.

Zakładając, że realizacja niniejszego Programu będzie stanowiła wspólny strategiczny plan działań wobec problemu przemocy w rodzinie i będzie przebiegać wielopoziomowo we wszystkich instytucjach i organizacjach zobligowanych do podejmowania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, oczekuje się, iż przyczyni się on do usprawnienia systemu przeciwdziałania przemocy, ograniczenia zjawiska przemocy i towarzyszących mu innych zjawisk patologicznych oraz poprawy kondycji rodzin w powiecie lubaczowskim.

Spis tabel:

Tabela 1. Działania podjęte przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2018-2020 związane z przemocą domową.....	16
Tabela 2. Przeprowadzone interwencje domowe przez Policję w latach 2018-2020 z powodu przemocy domowej.....	17
Tabela 3. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy.....	19
Tabela 4. Liczba spotkań zespołów interdyscyplinarnych w latach 2018-2020.....	20
Tabela 5. Rodzaje udzielonego wsparcia przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie w latach 2018-2020.....	21
Tabela 6. Liczba osób dotkniętych przemocą z podziałem na płeć w latach 2018-2020.....	22
Tabela 7. Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie w latach 2018-2020.....	25
Tabela 8. Cel szczegółowy 1.....	31
Tabela 9. Cel szczegółowy 2.....	33
Tabela 10. Cel szczegółowy 3.....	34
Tabela 11. Cel szczegółowy 4.....	36

Spis wykresów:

Wykres 1. Działania podjęte przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2018-2020 związane z przemocą domową.....	17
Wykres 2. Przeprowadzone interwencje domowe przez Policję w latach 2018-2020 z powodu przemocy domowej.....	18
Wykres 3. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy.....	19
Wykres 4. Liczba spotkań zespołów interdyscyplinarnych w latach 2018-2020.....	21
Wykres 5. Rodzaje udzielonego wsparcia przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie w latach 2018-2020.....	22
Wykres 6. Liczba osób dotkniętych przemocą z podziałem na płeć w latach 2018-2020.....	23
Wykres 6. Realizacja Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla Sprawców Przemocy przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubaczowie w latach 2018-2020.....	25

Bibliografia:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.
2. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 218).
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).
4. Jaszczak – Kuźmińska D., Michalska D. Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu. Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA. Warszawa 2010.
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.
6. Rodzaje przemocy: www.niebieskalinia.pl.
7. Anna Bakula „Przemoc w rodzinie”, brok.edu.pl
8. Fazy przemocy w rodzinie: www.niebieskalinia.pl.
9. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka: www.yadda.icm.edu.pl.
10. Przeciwdziałanie przemocy: www.parpa.pl.

